

**”Sanoilla puettut”
Maahanmuuttajamenestyjien representointi mediassa**

**Kandidaatintutkielma
Elina Kautto
Suomen kieli
Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto
2016**

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Elina Kautto	
Työn nimi – Title ”Sanoilla puettut” Maahanmuuttajamenestyjien representointi mediassa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2016	Sivumäärä – Number of pages 27
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkin kandidaatintutkielmassani maahanmuuttajamenestyjien representaatiota Ylen ja Helsingin Sanomien teksteissä. Maahanmuuttajamenestyjä on määritelty tässä tutkimuksessa henkilöksi, jonka menestys rakentuu median välittämän representaation kautta siten, että hän kuvautuu menestyjäksi esimerkiksi työnsä tai lahjakkuutensa vuoksi.</p> <p>Media uutisoi maahanmuuttajista toistuvasti, mutta uutisointi keskittyy ensisijaisesti pakolaisiin. Uutisointi on myös usein ongelmakeskeistä. Maahanmuuttajiin kuuluu kuitenkin muitakin kuin pakolaisia, joten tutkin sen vuoksi maahanmuuttajamenestyjiä. Median asema on yhteiskunnallisena vaikuttajana merkittävä, joten median rakentama kuva maahanmuuttajista on myös merkityksellinen.</p> <p>Tutkin maahanmuuttajamenestyjien representointia äänien kautta, eli tarkastelen sitä kenen ääni tekstissä kuuluu. Lisäksi tutkin, mitä diskursseja teksteissä rakentuu ja millainen positio maahanmuuttajamenestyjille niiden kautta muodostuu. Tutkimuskysymykseni ovat: 1) Miten media representoi maahanmuuttajamenestyjiä? 2) Kenen ääni mediassa kuuluu?</p> <p>Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on kriittinen diskurssianalyysi. Tutkimusaineisto koostuu vuoden 2015 aikana julkaistuista teksteistä. Analysoin aineistoa diskurssianalyysin avulla.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella maahanmuuttajamenestyjistä rakentui positiivinen kuva. Heidän äänensä oli kuuluvissa, vaikka pääasiassa vain toissijaisesti toimittajan hallitsevan äänen rinnalla. Toiseutta ilmeni positiivisesta representaatiosta huolimatta. Teksteistä nousi kolme keskeistä menestymisen diskurssia, jotka ovat talousdiskurssi, ahkeruusdiskurssi ja pelastusdiskurssi.</p>	
Asiasanat – Keywords äänet, representointi, maahanmuuttajat, menestyjät, diskurssianalyysi	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, kielen laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2 Maahanmuuttajamenestyjä käsitteenä	2
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
2.1 Kriittinen diskurssianalyysi	4
2.2 Representaatio	6
2.2.1 Äänet	7
2.2.2 Diskurssit	8
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	9
3.1 Ylen ja Helsingin Sanomien journalismi	9
3.2 Analyysimenetelmät	10
4 ANALYYSI	12
4.1 Maahanmuuttajamenestyjäkuvan rakentuminen	12
4.2 Maahanmuuttajamenestyjien positio	17
4.3 Teksteissä rakentuneet diskurssit	21
5 PÄÄTÄNTÖ	25
LÄHTEET	26

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Äänen kuuluvuus mediassa on vaikuttamista, mutta kenen ääni kuuluu missäkin kontekstissa, on vallanpitäjistä kiinni. Kun henkilö on äänessä, on hänellä mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskunnallisella tasolla. Median valta on eräs näkyvimpiä, koska media on läsnä jokapäiväisessä elämässä vaikuttamassa mielipiteisiin ja käyttäytymiseen.

Tämän kandidaatintutkielman tavoitteena on tutkia *maahanmuuttajamenestyjien* representointia mediassa. Tutkimus kohdistuu ääniin, eli siihen kenen äänen kautta maahanmuuttajamenestyjät teksteissä representoituvat. Teksteistä rakentuvien diskurssien avulla tutkitaan myös maahanmuuttajamenestyjien positioiden rakentumista. Media uutisoi näyttävästi pakolaiskriisistä, koska aihe on ajankohtainen. Suomi kansainvälistyy nopeaan tahtiin, mikä luo vilkasta keskustelua ja jakaa mielipiteitä. Maahanmuutto on lisääntynyt Suomessa 1980-luvulta alkaen ja lisääntyy edelleen (Tilastokeskus 2016). Suomessa on kuitenkin myös muita maahanmuuttajia kuin pakolaisia.

Kiinnostukseni aihetta kohtaan heräsi pakolaiskriisin uutisoinnista, mikä on tyyppillisesti varsin yksipuolista. Koivurannan (2013) mukaan etnisen vähemmistön uutisointi keskittyy ongelmiin ja on sävyllään negatiivista (Koivuranta 2013: 14). Edellä mainitun ongelmakeksyyden vuoksi päätin tutkia tässä tutkimuksessa vain maahanmuuttajamenestyjistä kirjoitettuja tekstejä. Haluan selvittää, onko uutisointi kaikissa maahanmuuttajaryhmissä negatiivissävyistä. Koen tutkimukseni tarpeelliseksi maahanmuuton herättämien ristiriitaisten tunteiden vuoksi: on tarpeen avata näkemyksiä maahanmuuttajista laajemmin, ja tutkia, kenen ääni mediassa kuuluu ja miten maahanmuuttajia mediassa representoidaan. Julkinen sana on eräs maahanmuuttajamenestyjien position rakentaja ja median luoma kuva vaikuttaa positiivisesti tai negatiivisesti koko maahanmuuttajaryhmään.

On useita aikaisempia tutkimuksia, jotka käsittelevät maahanmuuttajien ja etnisen vähemmistön representointia mediassa. Maahanmuuttajamenestyjien representointia suomenkielisessä mediassa ei ole kuitenkaan tutkittu aiemmin, joten tälle tutkimukselle on tarvetta. Lähimpänä tätä tutkimusta on Sanna Koivurannan pro gradu –tutkielma vuodelta 2013. Sen aiheena on ulkomaalaisromanien representaatio Helsingin Sanomien uutisteksteissä. Koivurannan tutkimuksen viitekehyksenä on kriittinen diskurssianalyysi, mikä on yhtäläisyys tähän tutkimukseen representoinnin ja diskursiivisten käytänteiden ohella. Koivuranta (2013)

havaitisi tutkimuksessaan, että etninen vähemmistö ei pääse juurikaan itse ääneen (Koivuranta 2013: 21, 29).

Myös Marjo Somarin pro gradu –tutkielmassa (2012) on samoja piirteitä tämän tekeillä olevan tutkimuksen kanssa. Somari on tutkinut somalien representaatiota ja identiteettipositioiden rakentumista Helsingin Sanomien uutisteksteissä, jotka sijoittuvat 1990-luvun alkuun. Somari on käyttänyt tutkimuksessaan diskurssianalyysia ja kehysanalyysia tutkimusmenetelmänä sen mukaan, onko hän tutkinut koko aineistoa vai otsikoita. Somaleista rakentui hänen tutkimuksensa perusteella mediassa monipuolinen kuva, koska somalit esitettiin tutkimustulosten perusteella sekä selviytyjinä että uhreina. Selviytyjiksi he osoittautuvat muun muassa ahkeruutensa ansiosta, uhreiksi puolestaan menneisyyden traumaattisten kokemustensa vuoksi. Somarin tutkimuksen mukaan somaleista oli myös negatiivista uutisointia, koska heidät kuvattiin esimerkiksi laiskoiksi. (Somari 2012.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Ylen ja Helsingin Sanomien teksteistä maahanmuuttajamenestyjien representointia. Tutkimuksella on kaksi pääkysymystä, joiden avulla se etenee: Miten media representoi maahanmuuttajamenestyjiä? Kenen ääni mediassa kuuluu? Tutkimustehtävänä on siis selvittää, kenen tai keiden äänien kautta maahanmuuttajamenestyjät representoituvat mediassa ja millainen positio heille rakentuu diskursseissa, ja peilautuuko yhteiskunnan ideologia diskursseissa. Konteksti on myös merkityksellinen tutkimustehtävän kannalta, koska tutkitaan, millaisena kieli näyttäytyy kontekstissaan.

Sananvalinnat ovat representaatiota tutkittaessa merkityksellisiä, koska niistä ilmenee toimittajan valta ja kulttuurillinen ymmärrys. Sanat merkityksellistyvät kulttuurin mukaan esimerkiksi siten, ovatko ne negaatioita vai eivät. (Kantola ym. 1998: 19.) Tässä tutkimuksessa sananvalintoja tutkitaan pääasiassa maahanmuuttajamenestyjien position rakentumisen näkökulmasta. Sananvalinnat arvottavat henkilöitä, mutta rakentavat myös tekstin tyyliä. Tekstin sanasto on toimittajan valinta, kuten myös se, kenen ääni tekstissä kuuluu. Tekstin ääniä tutkimalla selviää mahdollinen toiseus.

1.2 Maahanmuuttajamenestyjä käsitteenä

Maahanmuuttaja-sanon käyttö on yleistä mediassa, mutta tutkijoiden mukaan tieteellisessä tekstissä olisi parempi käyttää tarkennetumpaa termiä, koska maahanmuuttaja viittaa käsitteenä melko laajaan ihmisryhmään ja hahmottuu helposti negaationa. Horsti (2005) pohtii, kuka on maahanmuuttaja ja onko hän ikuisesti maahanmuuttaja. (Horsti 2005: 200–201.) Asia on

aiheellinen myös tämän tutkimuksen osalta. On tärkeää selvittää, onko toiseus yleinen ilmiö maahanmuuttajien keskuudessa ryhmästä riippumatta.

Menestyminen on laaja käsite, joka on tarpeen määritellä tutkimuskohtaisesti. Suuri suomen kielen sanakirja (2003) määrittelee *menestyä*-sanana seuraavasti: 'saavuttaa tavoite, menestystä, onnistua, selvitä, suoriutua' (Nurmi 2003: 567). Maahanmuuttajamenestyjät on määritelty tätä tutkimusta varten menestyneiden maahanmuuttajien ryhmäksi, joita tutkitaan sekä yksilö- että ryhmätasolla. Maahanmuuttajamenestyjä on määritelty henkilöksi, joka on nostettu jollakin saavutuksellaan mediaan ja hän on näin ollen vaikuttanut yhteiskuntaan.

Tutkimuksen taustamenetelmänä toimii kriittinen diskurssianalyysi, jonka avulla on mahdollista pureutua tarkastelemaan median luomaa kuvaa maahanmuuttajamenestyjistä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Tällä tarkoitetaan sitä, miten maahanmuuttajamenestyjät representoituvat mediassa, kenen ääni nousee mediassa kuuluviin, ja kuka täten edustaa maahanmuuttajamenestyjiä yhteiskunnassa. Kuuluuko mediassa siis toimittajan, maahanmuuttajamenestyjän vai jonkun muun ääni. On myös tärkeä huomioida, onko ääni ensisijaisesti vai toissijaisesti kuuluvissa, koska silloin voidaan selvittää tekstin valtasuhteita ja mahdollista toiseutta. Representoinnin kautta rakentuvat diskurssit ovat myös merkityksellisiä maahanmuuttajamenestyjäkuvan muodostumisessa.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Norman Fairclough on kriittisen diskurssintutkimuksen edelläkävijä. Hänen kolmitasoisen diskurssimallinsa mukaisesti voidaan tutkia kielenkäytön eri tasoja, joita ovat tekstuaaliset, diskursiiviset ja sosiaaliset tasot. Teun A. van Dijk on myös merkittävä diskurssintutkija, joka havainnoi muun muassa kielen rakenteen ja yhteiskunnallisen kontekstin välisiä kytköksiä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 19.)

Koivuranta (2013) on hyödyntänyt pro gradu –tutkielmassaan Faircloughin kolmitasoista mallia. Hänen näkökulmastaan diskursiiviset eli journalistiset käytänteet ovat välittäjiä tekstin ja yhteiskunnan välillä. Diskursiivisten käytänteiden mukaisesti voidaan tarkastella tekstin tuottamisen lisäksi lukijan asemaa. (Koivuranta 2013: 10–11.) Tämän tutkimuksen osalta lukijan asema hahmottuu tekstin arvottajana, koska tekstit saavat varsinaisesti merkityksensä vasta silloin, kun niillä on lukija.

Tämä tutkimus on diskursiivisten käytänteiden osalta samansuuntainen Koivurannan tutkimuksen kanssa, koska Faircloughin kolmitasoisen malli toimii tässäkin tutkimuksessa eräänlaisena kehyksenä, jonka avulla tarkastellaan mediatekstien representaatioita ja ääniä. Teksteistä tutkitaan tekstuaalisen tason myötä sekä yksityiskohtia että kokonaisuutta. Diskursiivisen tason näkökulmasta tutkitaan journalistisia käytäntöjä tekstin tuottamisen suhteen, mutta myös lukijan suhteen. Sosiaalista tasoa hyödyntäen voidaan tarkastella, välittääkö teksti yhteiskunnallista arvotusta representaatioiden tai äänien muodossa.

Diskurssintutkimus on monitieteistä (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 7). Kriittinen diskurssianalyysi on muotoutunut diskurssianalyysistä erilliseksi suuntaukseksi, jossa limittyvät kielitieteellinen ja yhteiskuntatieteellinen diskurssintutkimus (Pietikäinen 2000: 191–193). Pietikäisen (2000) mukaan kriittisen diskurssintutkimuksen ajatus kiteytyy Foucaultin katsomuksessa diskurssin konstruktivisuudesta. Siihen liittyvän yhteiskuntatieteellisen tutkimusnäkökulman myötä diskurssi näyttäytyy kontekstissaan maailmaa jäsentävänä ja sosiaalista vaikuttavuutta omaavana. Diskurssin sosiaalinen vaikuttavuus ilmenee esimerkiksi kirjoitetun tekstin välityksellä, mistä valta ja ideologiat peilautuvat. On huomionarvoista, että maailma vaikuttaa myös diskurssiin, kuinka kieltä kontekstissaan käytetään. Kriittisen diskurssintutkimuksen tavoitteena on nostaa yhteiskunnallisesti keskeisiä asioita esiin ja saavuttaa asteittain yhteiskunnallisia muutoksia. (Pietikäinen 2000: 191–193.) Diskurssintutkijan tehtävänä on muun muassa selvittää, millaisina näyttäytyvät diskurssin ja kontekstin sekä dis-

kurssin ja todellisuuden väliset suhteet (Pynnönen 2013: 9). Koska tässä tutkimuksessa tutkitaan mediatekstejä, on diskurssin ja todellisuuden suhde huomionarvoinen median vallankäytön vuoksi. Kriittisen diskurssianalyysin osalta näkökannat varioivat tutkijoiden välillä. Pietikäinen (2000) ei miellä kriittistä diskurssianalyysia yhtenäiseksi teoriaksi, vaan se on hänen mukaansa paremminkin jaettu näkökulma eri tutkijoiden välillä. (Pietikäinen 2000: 196.) Fairclough (2002: 74) käsittää kriittisen diskurssianalyysin puolestaan teoriaksi. Tässä tutkimuksessa kriittinen diskurssintutkimus mielletään myös teoriaksi.

Kielen ja yhteiskunnan vuorovaikutus on molemminpuolista. Kulttuuriset normit säätelevät kielenkäyttöä, mutta kielenkäyttö muokkaa myös yhteiskuntaa ja kulttuurisia normeja. Kielen valta on todellista. (Koivuranta 2013: 5.) Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993: 18–21) mukaan kielenkäyttö konstruoi asiat, jotka ovat kielenkäytön kohteena. Konstruktiiivisuuden myötä asioiden merkitykset rakentuvat suhteessa toisiinsa erojen ja nimeämisten kautta, minkä jälkeen ne vakiintuvat kulttuurisilliseksi käytänteiksi. (Jokinen ym. 1993: 18–21.) Esimerkkinä on tässä tutkimuksessa esiin tuleva yhdyssana *maahanmuuttajamenestyjä*, joka merkityksellistyy sosiaalisesti tietyksi ihmisryhmäksi. Koska kyseessä on yhdyssana, on yhdyssanan määrite- ja perusosalla omat merkityksensä. Kyseisellä sanalla voi olla sekä negatiivinen että positiivinen kaiku kontekstin mukaan. *Maahanmuuttajiksi* mielletään helposti myös henkilöt, jotka eivät ole maahanmuuttajia, vaan heidän sukujuurissaan on maahanmuuttajia. Esimerkiksi jos lapsen vanhemmat ovat olleet maahanmuuttajia, mutta lapsi itse on syntynyt vasta maahanmuuton jälkeen, niin hän ei ole maahanmuuttaja, mutta hänet usein määritellään juuri niin. *Menestyjä*-sana merkityksellistyy lähes aina positiivisesti, koska käsitys siitä on rakentunut yhteiskunnallisessa kontekstissa myönteisesti, eli menestynyt henkilö on saavuttanut yleisesti hyväksytyyn päämäärän.

Fairclough (2002) nostaa intertekstuaalisuuden tärkeäksi, koska kaikki tekstit suhteutuvat aiempiin teksteihin. Näin ollen merkitys representoituu lukijalle todempana, jos hänellä on aiempi viitekehys asiasta. (Fairclough 2002: 76, 140–141.) Tekstien suhteen dialektinen ymmärrys on tarpeen, koska tekstit eivät pelkästään synny yhteiskunnassa, vaan ne myös vaikuttavat yhteiskuntaan. (Fairclough 2002: 50–51.) Ajankohtaiset ja merkittävät uutisaiheet kiertävät medialalosta toiseen, joten intertekstuaalisuus todentuu aiheista kirjoitettujen erilaisten tekstien myötä.

Konteksti on eräs diskurssintutkimuksen oleellisimmista käsitteistä, jonka kautta kielenkäyttöä voidaan tulkita ja analysoida. Konteksteja voi olla yhtä aikaa useita mikrotasolta makrotasoon. (Pynnönen 2013: 11, 13.) Diskurssintutkimuksen käsitteenä konteksti on siis monikerroksinen, jonka myötä voidaan tarkastella eri ilmiöitä, kuten asiayhteyttä tai toimin-

taympäristöä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 29.) Mediatutkimuksen osalta kulttuurinen konteksti on merkityksellinen, kuten myös konteksti, joka käsittää yleisemmin yhteiskunnallisen maailman (Kantola 1998: 128). Tässä tutkimuksessa konteksti ja teksti merkityksellistyvät ensisijaisesti toimintaympäristönä, eli Ylen verkkomediana ja Helsingin Sanomien printtime-diana, mutta myös yhteiskunnallisena kontekstina. Tutkijan konteksti esiintyy aineistovalintojen kautta.

2.2 Representaatio

Genret ja diskurssit muodostavat yhteisön diskurssijärjestyksen. Kieli on diskurssi, jonka avulla representoidaan eli kuvataan yhteisön konventionaalista toimintaa jostain määrätystä näkökulmasta tietyssä kontekstissa. (Fairclough 2002: 77.) *Representaatio* voidaan nähdä myös edustamisena, jota performatiivinen voima pitää yllä. Representoimalla asiat merkityksellistyvät. (Vainikkala 2012: 566.) Myös poissaolevat representaatiot ovat diskurssianalyy-sissä merkityksellisiä (Fairclough 2002: 80). Tekstissä rakennetaan representoimalla kuvaa maailmasta, joten kyse ei ole jonkin asian suorasta kuvauksesta. Kuvaa rakentava osapuoli on vaikutuksille altis, kuten esimerkiksi Helsingin Sanomien tekstien representointiin vaikuttavat kyseisen mediatalon suuntaviivat. (Koivuranta 2013: 6.) Toimittaja vaikuttaa tekstin välityksellä yhteiskuntaan, joten mediatalon vaikutus toimittajan työn taustalla on merkityksellinen.

Representoiminen on diskurssin voimaa, jonka avulla voidaan kuvata asioita kokijoineen tietyssä kontekstissa. Diskurssilla on yhtäläiset funktiot kuin kielelläkin, eli kyky representoida, määrittellä identiteettejä ja organisoida kielen voimavaroja, kuten genrejä. Diskurssit merkityksellistävät asioita eri tavoin ja ilmaisevat ne määrätystä näkökulmasta. (Pietikäinen 2009: 52–54.) Tässä tutkimuksessa selvitetään, mitä diskursseja teksteissä rakentuu, ja mitkä positiot niissä puolestaan rakentuvat maahanmuuttajamenestyjille.

Mediatekstit representoivat asioita vallankäyttäjän päämäärän mukaan. Representaatio voi olla suoraa tai epäsuoraa, ja valintoja kehystävät yhteiskunnalliset ja ideologiset vaikutteet. (Fairclough 2002: 136–137.) Koivuranta (2013: 6) näkee representaation aina valintana. Hänen mukaansa esimerkiksi toimittajan sanatason valinnat merkityksellistävät asian tiettyyn luokkaan. (Koivuranta 2013: 6.) Representaatioiden tutkimiseen kuuluu myös nimeämisten tutkiminen, jolloin voidaan tutkia mikrotasolla esimerkiksi henkilöiden nimeämistä substantiivein tai erisnimin kontekstisidonnaisesti. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 70–72.) Tässä tutkimuksessa sanavalinnoilla on merkitystä muun muassa maahanmuuttajamenes-

tyjän position rakentumisen kannalta. Sanat rakentavat representaatiota median näkökulmasta tekstin lukijalle. Se kuva, jota media rakentaa maahanmuuttajamenestyjistä, edustaa myös muita maahanmuuttajia. Sitä vastoin median rakentama kuva ei edusta kovin selkeästi muita menestyjiä kuin maahanmuuttajamenestyjiä, koska tekstit ovat ilmestyneet maahanmuuttaja-kontekstissa.

2.2.1 Äänet

Ääni on käsitteenä monimerkityksinen. Se voi tarkoittaa henkilön omaa näkemystä asiasta tai näkemystä, jossa on kuultavissa toisten ääniä toisesta kontekstista. Silloin kun intertekstuaalisuus on ilmeistä, voidaan puhua myös moniäänisyyden käsitteestä, jonka juuret juontavat kirjallisuudentutkija Mihail Bahtinin kehittämään dialogisuuden suuntaukseen. Kielenkäytössä on läsnä samanaikaisesti useita ääniä, jotka ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Mediatekstit ovat tavallisesti hyvinkin moniäänisiä, kuten esimerkiksi haastatteluun perustuva teksti. Tällöin tekstissä voi kuulua läsnäolevien toimijoiden lisäksi yleisemmälläkin taholla käydyn keskustelun ääniä. Moniäänisyys on representaation keino. Se tarkoittaa diskurssintutkimuksessa pääasiassa jonkun toisen puheen esittämistä eli referointia jollakin tavoin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 122–125, 127.)

Mediatekstien äänillä on painoarvoa. Asioiden merkitykset saattavat muuttua hyvinkin paljon sen mukaan, onko toimittajan ääni ensisijainen vai henkilön, josta teksti kertoo. Resurssit hallitsevat äänen käyttöä. Tämän tutkimuksen kannalta on merkityksellistä, kenen äänellä ja mistä näkökulmasta asiat esitetään. Jos esimerkiksi maahanmuuttajamenestyjää siteerataan tekstissä, hänen äänensä kuuluu joko suoraan tai epäsuorasti toimittajan tulkinnan kautta.

Diskurssintutkimuksessa on syytä huomioida myös presuppositiot, joiden avulla voidaan tutkia ryhmien ääniä. Äänien lähtökohdat saattavat jäädä epäselviksi, vaikka moniäänisyys olisi ilmeistä. Kieltojen myötä kielenkäytössä voi ilmetä myös muita ääniä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 126.) Tekstistä voidaan tutkia myös piilomerkityksiä ja vaiettuja asioita. Toiseus on ilmeistä, jos ääni ei ole kuuluviissa. (Pynnönen 2013: 15–16.)

Somarin (2012) mukaan maahanmuuttajien uutisointi on usein moniäänistä, mikä on selvinnyt useista maahanmuuttojournalismin tutkimuksista. Toimittajat käyttävät melko paljon maahanmuuttajista kirjoittaessaan eri viranomaislähteitä teksteissään. Se on useissa mediataloissa tavanomainen journalistinen käytäntö. (Somari 2012: 52.) Koska äänien tutkiminen on osa tätä tutkimusta, on niiden kautta tarkoituksena selvittää, ovatko maahanmuuttajat vaiennettuja myös tämän maahanmuuttajaryhmän osalta.

2.2.2 Diskurssit

Diskurssi-käsitteen määrittely ei ole yksiselitteistä eikä pysyvää, vaan diskurssi voidaan määritellä teoreettisen suuntauksen mukaisesti. Jokaisen tutkijan tulisi valita omalle tutkimukselleen relevantti diskurssin merkityksellistäminen. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 26–27.) Kriittinen diskurssintutkimus jakaa diskurssin käsitteen kahteen eri merkitykseen, jonka mukaan Pietikäinen (2009) kiteyttää diskurssin kielenkäytöksi kontekstissaan, joka on myös sosiaalista toimintaa seurauksineen. Se on myös lingvistiikan yleinen näkemys diskurssista. *Diskurssi*-käsitteen myötä kieli hahmotetaan eri tutkimusaloilla yhtenäisesti resurssiksi, joka toimii sosiaalisesti todellisuuden muodostajana. Monikollisen *diskurssit*-käsitteen avulla voidaan kuvata yksityiskohtaisesti diskurssiin kuuluvia tekijöitä jostakin näkökulmasta tietyssä tilanteessa. Diskurssien merkitys rakentuu siis kontekstissa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 26–28, 51.) Tässä tutkimuksessa Ylen ja Helsingin Sanomien uutistekstit rakentavat erilaisia diskursseja, joiden välityksellä voidaan tutkia maahanmuuttajamenestyjien representaatiota. Diskurssin rakentuminen on toimittajan valinta ja tekstin vastaanottajan tulkinta.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Ylen ja Helsingin Sanomien journalismi

Tutkimusaineisto koostuu Yleisradion (tästä eteenpäin Ylen) kuudesta tekstistä ja Helsingin Sanomien kahdesta tekstistä. Tekstit ovat ilmestyneet Ylen ja Helsingin Sanomien verkkomedian kontekstissa sekä Helsingin Sanomien printtimedian kontekstissa vuoden 2015 aikana. Yhteiskunnallisesti tutkimusaineisto sijoittuu pakolaiskriisin kontekstiin. Ylen tehtävänä on julkisen palvelun yhtiönä suomalaisen kulttuurin edistäminen ja monipuolisen sekä monikulttuurisen maailmankuvan jakaminen. Ylen toimintaa ohjaa Yle-laki (Yle 2016). Helsingin Sanomat on Pohjoismaiden suurilevikkisin sanomalehti, jonka julkaisija on Sanoma Media Finland (Sanoma Oyj 2016).

Perustelut tutkimusaineiston valitsemiselle ovat yksiselitteiset: valitsemiskriteerinä on tekstien otsikoiden perusteella rakentuneet kuvat maahanmuuttajien menestyksestä esimerkiksi taitavuuden vuoksi. Niin sanottuja *superjulkiksia* ei ole valikoitunut mukaan tutkimukseen. Tutkijan paikka ilmenee aineistovalintojen myötä. Aineisto on valittu myös molempien uutislähteiden tunnettuuden vuoksi. Ensisijaisena kiinnostuksen kohteena ovat Ylen tekstit, koska Yle on julkisen palvelun media. Molempien mediatalojen statusta yhdistää tietyntasoinen luotettavuus. Ylen vuonna 2015 teettämän kyselytutkimuksen mukaan 92 % vastaajista piti Ylen uutisia luotettavana, Helsingin Sanomiin luotti puolestaan 72 % vastanneista (Helsingin Sanomat 2015).

Tarkasteltavana olevissa Ylen teksteissä esiintyvät *kasvihuonetyöntekijät, lääkärit, pakolaispoika, prinssi ja viulunsoittaja*. Helsingin Sanomien kahdessa tekstissä esiintyy puolestaan *vauvanpelastaja*. Tekstit on otsikoitu seuraavasti:

Yle 1) *Arabiprinssi vaihtoi palmut Oulun loskaan: ”En kaipaa luksuselämää.”*

Yle 2) *Maahanmuuttajat asialla Närpiössä: pelastivat kunnan talouden ja kyläkoulut.*

Yle 3) *Oululainen arabiprinssi valloittaa Hollywoodia: ”Haluan tehdä Oulua tutuksi maailmalla.”*

Yle 4) *Turvapaikanhakija osoittautui konserttiviulistiksi – kotimaisten tähtien kanssa samalle lavalle Kangasalla.*

Yle 5) *”Ymmarratko kaikki?” Nämä ulkomaalaislääkärit hoitavat heikkisiä ja korhosia Kainuussa.*

Yle 6) *13-vuotias syyrialaispakolainen oppi suomen kielen vuodessa.*

HS 1) *Vauvanpelastaja kertoo vihdoinkin, mitä Kaivopuistossa todella tapahtui tiistaina.*

HS 2) *”Vauvan pelastamisen jälkeen elämäniirini on laajentunut”.*

Genret ovat oleellisia diskurssintutkimuksessa merkityksen muodostumisen ja tulkinnan suhteen. Uutinen on eräs esimerkki genrestä, joka on melko vakiintunut kielenkäytön tapa tietyssä kontekstissa, missä yhdistyvät kielellisyys ja sosiaalinen toiminta. (Pynnönen 2013: 13; Pietikäinen & Mäntynen 2009: 80.) Genret voidaan määritellä myös tyypittelyn kautta, jolloin normatiivinen lajirajaus ei tule kysymykseen. Tällöin tekstiin vaikuttavat useat lajimääritykset eri perspektiiveistä. (Heikkinen ym. 2012: 19, 30–31.) Tämän tutkimuksen tutkimustekstien osalta genre ei määrity selkeästi, vaan tekstit ovat uutistekstien ja *featuretekstien* tyyppisiä. Tiedottava, uutistyyppinen ote tulee esille tietyissä teksteissä, featuretyypin piirteet todentuvat puolestaan erityisesti sisällöltään laajoissa ja monipuolisissa teksteissä, joissa tarkastellaan perusteellisesti tiettyä henkilöä.

Tekstit jakaantuvat journalismissa pääsääntöisesti objektiivisuuteen tai subjektiivisuuteen pyrkiviin teksteihin. Esimerkiksi uutinen luokitellaan objektiivisiin teksteihin, jonka tarkoituksena on välittää neutraalia asiantietoa. Toimittaja on kuitenkin uutistekstiä laatiessaankin subjektiivinen vaikuttaja, koska pelkästään aiheen valinnassa on usein hänen valinnoistaan kyse. (Somari 2012: 48–49.) Toimittajan lisäksi täytyy huomioida mediatalon valinnat ja resurssit, jotka vaikuttavat toimittajan valintoihin.

3.2 Analyysimenetelmät

Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä ja teoreettisena viitekehyksenä on kriittinen diskurssianalyysi. SF-kieliteorian teoreettinen näkökulma on myös tutkimuksen taustateoria, mutta se ei toimi tässä tutkimuksessa varsinaisena teoreettisena viitekehyksenä. Kriittinen diskurssianalyysi on valittu tutkimusmenetelmäksi ja teoreettiseksi viitekehykseksi, koska sen avulla voidaan tutkia ja tulkita tekstien merkityksellistymisiä, tavoitteita ja valtaa tietyssä kontekstissa. Yhteiskunta kulttuurisine käytänteineen on analyysissa myös huomionarvoinen. Kriittinen diskurssianalyysi sopii analyysimenetelmäksi myös sen vuoksi, että tässä tutkimuksessa on tutkimusaineistona mediatekstit.

M.A.K. Hallidayn luoma systeemis-funktionaalinen kieliteoria, eli SF-teoria, viitoittaa vahvasti diskurssintutkimusta (Fairclough 2002: 39). Hallidayn mukaan kielelliset resurssit ovat monipuolisia, koska niiden myötä syntyy valinnan mahdollisuuksia eri konteksteissa, jotka puolestaan luovat eri merkityksiä. Kielenkäytön funktionaalisuus ilmenee muun muassa *representaationaalisenä funktiona*. Muita funktioita tämän tutkimuksen analysointiin ovat *vuorovaikutuksen* ja *tekstuaalisuuden funktiot*. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14–15.)

Huomio kiinnittyy siihen, kuinka kielenkäyttö kuvaa henkilöitä mediakontekstissa. Vuorovaikutuksen funktio ilmenee tutkimusaineiston haastatteluiden myötä, mutta myös lukijan ja tekstin välisenä vuorovaikutuksena. SF-teorian teoreettinen näkemys hyödyntyy tässä tutkimuksessa lähinnä sillä, että kielen sosiaalinen luonne luo tekstien välityksellä maahanmuuttajamenestyjien positiota.

Diskurssisemantiikka voidaan jakaa tekstin merkityksien mukaan diskurssisysteemeihin, joista interpersoonainen metafunktio palvelee parhaiten tätä tutkimusta. Sen näkökulmasta voidaan tulkita suhtautumista ja tekstien ääniä. (Shore 2012: 153–155, 158–159.) Äänet kuvastavat tutkimusaineistossa toimittajan valintoja. Valinnat kuvastavat puolestaan asioihin suhtautumista. Valinnat ilmenevät parhaiten siitä, antaako toimittaja maahanmuuttajamenestyjien äänien kuulua.

4 ANALYYSI

4.1 Maahanmuuttajamenestyjäkuvan rakentuminen

Analysointi alkaa tekstin äänien tutkimisesta, josta tutkimus etenee teksteistä rakentuvien diskurssien ja maahanmuuttajien positioiden tutkimiseen. Huomio on lisäksi otsikoissa, koska journalistisiin käytäntöihin kuuluu tärkeimmän asian esille nostaminen ensimmäisenä.

Haastatteluun valitseminen ja ääneen pääseminen osoittavat tietynlaista asemaa, mikä on myös merkityksellistä tekstin muihin toimijoihin nähden. Median käyttämä valta toteutuu esimerkiksi siinä, siteerataanko henkilöä tekstissä suoraan, vai kertooko joku toinen hänen puolestaan asioista. Toisen kertomana asioiden tulkinnallisuus korostuu. Huomionarvoista on, ettei henkilön pelkkä mainitseminen tekstissä ole vielä ääneen pääsyä. (Koivuranta 2013: 29.) Haastattelu on kontekstina merkityksellinen. Sen kautta tuotettu teksti muovautuu yksityiskohtaisemmaksi kuin ilman haastattelua laadittu teksti, koska erilaiset tekstin elementit, kuten lainaukset haastateltavan puheesta, luovat tekstille sävyn. (Kantola ym. 1999: 107.) Tämän tutkimuksen osalta on oleellista, ketä tekstissä haastatellaan. Jos maahanmuuttajamenestyjän ääni kuuluu tekstissä, voi hän silloin olla omalta osaltaan vaikuttamassa käsityksiin maahanmuuttajamenestyjistä ja yleensä maahanmuuttajista.

Tutkimusteksteistä ei selvinnyt, millä kielellä haastattelut on käyty, mutta voidaan olettaa, että osa haastatteluista on käyty englannin kielellä. Haastattelukielellä ei ole siinänsä merkitystä, mutta haastateltavan on pystyttävä tuomaan ajatuksensa ymmärrettävästi julki, samoin haastattelijan täytyy ymmärtää ne. Edelliset asiat huomioon ottaen, tämän representaatiotutkimuksen kannalta ei haastattelukielellä ole muuta merkitystä, koska toimittaja voi joka tapauksessa muotoilla haastateltavan vastaukset haluamallaan tavalla. On toimittajan valinta, vaientaako hän referoimalla haastateltavan, vai antaako äänen kuulua kokonaisuudessaan. Tulkkaus on sen sijaan haastattelussa merkityksellinen, koska silloin keskustelussa on yksi ääni lisää tulkitsemassa.

Tutkimusaineiston käsiteltävät aiheet voidaan jakaa kolmeen ryhmään, jotka ovat maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kielitaitoasiat, ahkeruus ja taitavuus. Kyseiset tekstien pääsisällöt eroavat diskursseista, jotka syntyvät tässä analyysissa tulkinnan kautta ja joissa menestyjäkuvat rakentuvat. Kielitaitoasioita käsitellään Ylen tekstissä (Yle 5), mikä kertoo Suomea ja erityisesti aika ajoin Kainuuta vaivaavasta lääkärivajeesta, johon ulkomailaistautaiset lääkärit ovat tuoneet helpotusta. Toinen Ylen teksti (Yle 6) kertoo kouluikäisestä

pakolaispojasta, joka on oppinut suomen kielen nopeasti. Tekstin mukaan poika toimii esimerkiksi kotoutumiselle, johon nopea kielenoppiminen on edellytyksenä.

Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ahkeruus on esillä kaikissa teksteissä, mutta erityisesti se tulee esiin kasvihuonetyöntekijöistä (Yle 2) ja prinssiksi nimetystä henkilöstä kertovissa kahdessa Ylen tekstissä (Yle 1 ja 3). Teksti kasvihuonetyöntekijöistä avaa näkemyksen, kuinka kasvihuonetyöntekijät ovat ahkeralla työskentelyllään mahdollistaneet paikallisten yrittäjien kanssa kunnan talouden nousun. Helsingin Sanomien kaksi tekstiä (HS 1 ja 2) kertovat vauvanpelastajasta. Ne rakentavat myös kuvaa ahkeruudesta, koska vauvanpelastajan ammatti, *pizzerianpitäjä*, tuodaan tekstissä esiin. Kulttuurisen kontekstin mukaan yrittäjäyys voidaan luokitella ahkeruudeksi.

Ylen teksti (Yle 4) kertoo maahanmuuttajan taitavuudesta, jonka mukaan turvapaikanhakija on osoittautunut taitavaksi *konserttiviulistiksi*. Taitavaksi representoituu myös pakolaispoika, joka on oppinut suomen kielen vuodessa. Lääkäreistä ja prinssistä kertovat tekstit ovat melko laajoja muihin teksteihin nähden.

Tekstissä, jossa on kyseessä kasvihuonetyöntekijöiden maahanmuuttajaryhmä, ei kukaan maahanmuuttajista pääse ääneen. Ensisijaisesti maahanmuuttajan ääni kuuluu vain yhdessä tutkimustekstissä, joka kertoo vauvanpelastajasta. Helsingin Sanomien teksti (HS 1) on otsikoitu: ”Vauvanpelastaja kertoo vihdoinkin, mitä Kaivopuistossa todella tapahtui tiistaina.” Teksti vastaa otsikkoa, koska vauvanpelastajaa siteerataan ensisijaisesti tekstissä. Vauvanpelastajasta kertovia tekstejä on tutkimusaineistossa kaksi, jotka molemmat ovat moniäänisiä. Toimittaja siteeraa vauvanpelastajaa suoraan ja myös epäsuorasti (1), (2).

- 1) Hän sanoo, ettei aluksi nähnyt mitä tapahtui. Silti [– –] ymmärsi vaistomaisesti, että vauvalle oli tapahtunut jotain. (HS 1).
- 2) Viimeksi niin kävi, kun olin ystäväni kanssa Tampereella ostamassa käytettyä autoa. Autokauppias katsoi pitkään ja kysyi, olenko minä se vauvanpelastaja Helsingistä. (HS 2).

Toisessa vauvanpelastajasta kertovassa tekstissä on toimittajan ja haastateltavan lisäksi vieraita ääniä. Tekstin vieraat äänet todentavat, että vauvanpelastaja on nykyään tunnettu henkilö vauvanpelastamisen vuoksi ja hän on sitä jopa valtakunnan rajojen ulkopuolella. Tekstin eräs vieras ääni on autokauppiaan ääni toisessa vuorovaikutuskontekstissa. Useampia vieraita ääniä kuuluu puolestaan siteerauksessa, jossa vauvanpelastaja mainitsee vaimonsa ja uutistenlukijan. Molempien edellisten ääni kuuluu eri konteksteista (3). Tekstiin nostetut äänet representoivat vauvanpelastajan menestyjäksi siten, että hän on nykyään niin tunnettu, että jopa ulkomailla kerrotaan uutisissa hänen pelastamistapahtumastaan. Autokauppiaan ääni rakentaa

samaa representaatiota kuin uutistenlukijan, eli vauvanpelastajalla on suuri julkisuus hyvän teon seurauksena, ja hänet on siten hyväksytty laajempaan joukkoon.

- 3) Vaimoni on marokkolainen, ja häneen otettiin asian vuoksi yhteyttä. Vaimoni kertoi tarinan omasta näkökulmastaan, ja se esitettiin Marokossa paikallisuutisissa, [– –] kertoo. (HS 2).

Moniäänisyys nousee tekstejä tutkittaessa yleisimmäksi piirteeksi. Hyvänä esimerkkinä moniäänisyydestä on lääkärivajeesta kertova teksti. Toimittaja on haastatellut haastattelugenren puitteissa aiheesta kahta ulkomaalaistaustaista lääkärinä ja hän on valinnut haastattelupaikakseen keskussairaalan ja pienen paikkakunnan terveystieteiden keskuksen. Lääkärien ääni kuuluu tekstissä, joten voidaan olettaa, että heidän siteerauksissaan asioiden esittäminen on lähes suoraa. Haastateltujen siteerauksetkaan eivät ole välttämättä täysin suoria, kuten edellä on todettu, koska toimittaja kirjoittaa tekstit tavoitteidensa mukaisesti. Tekstissä on haastateltu myös Lääkäriliiton asiantuntijaa, mutta häntä ei siteerata suoraan, vaan asiat välittyvät toimittajan äänen kautta. Toimittaja on tekstissä ensisijaisesti äänessä. Tekstin keskeiset aiheet ilmenevät otsikosta, ne ovat kielitaitoasiat ja ulkomaalaisuus (4).

- 4) ”Ymmarratko kaikki?” Nämä ulkomaalaislääkärit hoitavat heikkisiä ja korhosia Kainuussa. (YLE 5).

Tutkimustekstien otsikoista ilmenee diskursiivisten käytänteiden taso, mikä on tässä tutkimuksessa yhtä kuin journalistiset käytänteet. Toimittaja on laatinut otsikot lukijoiden houkuttelemiseksi, kuten esimerkiksi lääkäreistä kertovan tekstin otsikon. Siteerauksessa on lääkärin ääni, joka viestii kielitaidon tasosta: ”Ymmarratko kaikki?” Kysymys välittää lukijalle tiedon, että ulkomaalaistaustainen lääkäri keskusteleekin potilaiden kanssa suomeksi, mutta suomen kielessä on vielä parantamisen varaa. Otsikko representoi ulkomaalaistaustaisten lääkäreiden ja kantasuomalaisten vastakkainasettelua, eli ulkomaalaislääkärit hoitavat tavallisia suomalaisia Kainuussa heikkohkolla suomen kielellä.

Horstin (2005) mukaan media konstruoi maahanmuuttajuutta jotakin vasten, kun se antaa maahanmuuttajille äänen mediassa. Ulkomaalaisten vieraita tapoja verrataan esimerkiksi suomalaisuuteen. (Horsti 2005: 248.) Tutkimustekstin pohjalta rakentuu käsitys, että toimittaja on tietoisesti suunnitellut tekstin siten, että maahanmuuttajataustaiset lääkärit asetuvat vastakkain suomalaisuuden kanssa. Muun muassa toimittajan korostama syrjäseutu ja perinteiset suomalaiset kalastus- ja metsästysharrastukset nostetaan esiin, samoin kielitaito suomalaisuuden mittarina. Yhteiskunnallisella tasolla suomalaisuudella on edellä mainitun kaltaisia stereotyyppioita, joita mukailleen ulkomaalaistaustainenkin voi saavuttaa suomalaisuuden.

Maahanmuuttajalääkärien ääni kuuluu tekstissä asioita tarkentavana. Toimittajan hämmästellessä lääkärin nopeaa kielen oppimista, saa lääkäri antaa omaäänisesti asiaan selityksen (5). Selitys palvelee hyvin toimittajan laatimaa teemaa tekstissä, koska toimittajan näkökulman mukaan paikkakunta on syrjäseutua, johon vain harva nuori haluaisi muuttaa. Toimittajan valta näkyy siis tässä tapauksessa myös siteeratusta vastauksessa, johon toimittaja on voinut johdatella haastateltavaa. Syrjäseutuasiassa toimittaja antaa toisenkin puheenvuoron maahanmuuttajalääkärille. Siinä lääkäri kertoo pääasiassa viihtyvänsä Suomessa, jonne hän on itse hakeutunut muun muassa välttääkseen pätikätyöt kotimaassaan (6). Toimittajan äänen kautta asia ilmenee puolestaan siten, että lääkäreitä täytyy houkutella syrjäiseen kuntaan töihin. Lääkärin vastaus asiaan käy ilmi toimittajan epäsuoran ilmauksen kautta, johon on upotettu vielä lääkärin ääni. Ilmauksessa on lisäksi vieraita ääniä, jotka tukevat toimittajan näkemystä asiasta, ja ääni, joka ei kuulu varsinaisesti kenellekään, vaan se on viittaus aiempiin yleisen tason keskusteluihin (7).

- 5) Täällä ei ole hirveästi tekemistä, joten kielen opiskeluun on ollut paljon aikaa, mies naurahtaa vaatimattomasti. (Yle 5).
- 6) Kun ystäväni soittavat Espanjasta, he ovat ihmeissään, kun kerron että olen töissä täällä samalla paikkakunnalla maanantaista perjantaihin. (Yle 5).
- 7) Suomessa julkista terveydenhuoltoa vaivaa vuosittain satojen lääkäreiden vaje ja nimenomaan Kainuussa tilanne on ajoittain äitynyt tukalaksi. (Yle 5).

Tekstien äänien kautta välittyy kuvia eri toimijoiden välisistä suhteista. Lääkäri on auktoriteetti toimittajalle ja useimmille potilaille, vaikka lääkärin kielitaito ei olisikaan vielä riittävä monipuoliseen keskusteluun. Lääkärin kunnioitus potilasta kohtaan kuvautuu lauseesta, jossa lääkäri kertoo olevan yhdentekevää, mikä on potilaan kansalaisuus, tärkeintä on keskinäinen luottamus. Luottamuksen taso rakentuu lääkärin siteerauksessa, jossa hän kertoo aiemmasta työpaikastaan (8). Kyseisestä siteerauksesta on tunnistettavissa vieraat äänet, jotka kuuluvat *kylän ukoille*. He ovat sanoneet asian aiemmassa vuorovaikutuskontekstissa, mutta tekstin perusteella voi tulkita, että *kylän ukot* ilmentävät Suomen kansaa ystävälliseksi ja rehdiksi paremmin tutustuttaessa.

- 8) Usein kävi niin, että kylän ukkoja tuli kotiini makuuhuoneeseen asti kysymään, että oletko sä vielä nukkumassa tai voitko katsoa lonkkaani. Joskus he toivat mukanaan hirvipaistia. —. (Yle 5).

Toimittaja on nostanut tekstissä lääkärin etualalle ja potilaat lähinnä juroksi villapaitakansaksi, jotka asuvat kaukana Suomen metropoleista. Tekstistä rakentuu kuitenkin kuva, että ulkomaalaistaustainen lääkäri ja suomalainen voivat ystäväystyä, jos luottamus syntyy. Toimittajan äänen kautta rakentuu käsitys ulkomaalaislääkäreihin kohdistuvista ongelmista, jotka liittyvät

pääasiassa kielitaitoon, mutta toisinaan myös kansallisuuteen (9), (10). Toimittaja antaa tekstissä puheenvuoron maahanmuuttajalääkärille, jonka näkökulmasta asia on samansuuntainen. Tekstissä kerrotaan, kuinka ikäihmiset ovat mukavia, mutta jätetään kertomatta nuoremmista. Tekstin aukon perusteella voidaan olettaa, että kaikki nuoremmat potilaat eivät ole yhtä suvaitsevaisia kuin vanhemmat potilaat (11). Toimittajan valinnan mukaan siteeraukset on nostettu tekstiin korostamaan lääkäreiden ja suomalaisten eroja. Näin ollen asia toiseuttaa lääkäreitä.

- 9) Kaikille ei ulkomaalainen lääkäri kelpaa. (Yle 5).
- 10) Vaikka [– –] kielitaito on hänen Suomessa viettämäänsä aikaan nähden erinomainen, täydellistä hänen suomensa ei ole. Suurin osa potilaista on kuitenkin ymmärtäväisiä ja he puhuvat hitaammin ja selkeämmin. (Yle 5).
- 11) Suhtautuminen riippuu potilaasta, mutta suuria ongelmia ei ole ollut. Ikäihmiset ovat aina mukavia, hän toteaa. (Yle 5).

Myös kasvihuoneutyöntekijöistä kertovan tekstin otsikko on laadittu lukijoita houkuttelevaksi (12). *Maahanmuuttajat asialla* on negatiivisesti latautunut ilmaus, vaikka sen jälkeen tuleekin positiivinen ilmaus *pelastivat – –*. *Asialla*-sanalla on negatiivinen kaiku kyseisessä kontekstissa, koska media uutisoi yhteiskunnassamme tavallisesti negatiivissävyisesti maahanmuuttajista, kuten edellä on todettu. (ks. Koivuranta 2013: 28). Maahanmuuttajat eivät saa ääntään tekstissä kuuluviin kuin kerran epäsuoran esityksen kautta (13). Heidän asioistaan kerrotaan kaupunginjohtajan, paikallisen yrittäjän ja toimittajan äänellä, mitkä osoittavat diskursiivisten käytänteiden tasoa. Kaupunginjohtajaa ja yrittäjää siteerataan tekstissä suoraan, mutta toimittajan ääni kuuluu paikoin kolmantena, koska hän selostaa kaupunginjohtajan ja yrittäjän kertomaa. Ääneen pääsemättömyys rakentaa kuvaa toiseudesta, ääneen pääsy puolestaan valtaa. Viranomaislähteiden käyttöä ilmeni muissakin tämän tutkimuksen teksteissä kuin kasvihuoneutyöntekijöistä kertovassa tekstissä.

- 12) Maahanmuuttajat asialla Närpiössä: pelastivat kunnan talouden ja kyläkoulut. (Yle 2).
- 13) Kun seudun kasvihuoneyrittäjät ovat tarvinneet lisää työvoimaa, he ovat hankkineet sitä aiemmin tulleiden maahanmuuttajien avulla. – –. (Yle 2).

Maahanmuuttajien, erityisesti pakolaisten, uutisoinnin piirteet ovat peräisin 1990-luvulta, jotka vaikuttavat yhä uutisointiin. Siihen kuuluu muun muassa edelleen viranomaislähteiden käyttö rutiininomaisesti. (Horsti 2005: 119–120.) Somarin (2012) mukaan viranomaislähteiden käyttö johtuu maahanmuuttouutisoinnissa siitä, että toimittajat saavat vähällä vaivalla ajankohtaista tietoa (Somari 2012: 52). Koivuranta (2013) perustelee asian toimituksellisena

tapana, mutta myös sillä, että viranomaisten haastattelut luovat uskottavuutta tekstiin (Koivuranta 2013: 31).

Toimittajan ääni on ensisijainen eräässä tutkimusaineiston tekstissä, joka kertoo nopeasti kieltä oppineesta pakolaispojasta. Poika saa myös äänensä kuuluviin, mutta hänen entinen opettajansa toimii jokaisen vastauksen kommentoijana. Näin pakolaispoika ikään kuin vaiennetaan ja hän jää toisen asemaan. Pakolaispoika on saanut tunnustusta nopeasta kielen oppimisestaan (14). Tunnustusta antaneet henkilöt lienevät vaikuttaneet pojan käsityksiin siitä, mitä on nopea kielen oppiminen. Pojan äänen kautta ilmenee, että kielitaidossa on vielä parantamisen varaa (15). Tämä osoittaa, että toimittaja on käyttänyt retorisia keinoja kirjoittaessaan pakolaispojan kielitaidosta, koska tekstin tavoitteena on mitä ilmeisemmin ollut se, että pakolainen voi oppia kielen nopeasti.

14) Kaikki sanovat, että opin kielen nopeasti. Suomen kieli on tosi kiva. (Yle 6).

15) – – Kun minä sanon väärin, he sanovat minulle, mikä on oikein, ja he korjaavat minua. (Yle 6).

Koivuranta (2013) on huomionnut tutkimuksessaan, kuinka maahanmuuttajataustaisten henkilöiden etninen tausta käy ilmi uutisteksteissä ja erityisesti negatiivisten uutisten yhteydessä. Maahanmuuttajat representoivat herkästi ryhmänä eivätkä yksilöinä. (Koivuranta 2013: 21.) Myös tämän tutkimuksen aineistossa on lähes poikkeuksetta ilmaistu maahanmuuttajien etninen tausta. Esimerkkeinä asiasta ovat tekstit, joissa maahanmuuttaja tekee Suomea tunnetuksi maailmalla ja representoituu täten menestyjäksi. Kyseinen *elokuvantuottaja* on nimetty *arabi-prinssiksi* ja *palestiinalaislähtöiseksi prinssiksi*. Kieli on valtaa, jolla on tässä tapauksessa rakennettu käsitys varakkaasta prinssistä, jonka vauraudesta ovat nyt suomalaisetkin päässeet osallisiksi muun muassa elokuvatuotannon myötä (16). Käsitys prinssin varallisuudesta ja asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa rakentuu kuitenkin pääasiassa toimittajan äänen kautta.

16) Oululainen arabiprinssi valloittaa Hollywoodia: ”Haluan tehdä Oulua tutuksi maailmalla.” (Yle 3).

4.2 Maahanmuuttajamenestyjien positio

Lääkärihaastattelun perusteella selviää, että toinen lääkäreistä on asunut Suomessa 27 vuotta ja hänellä on Suomen kansalaisuus, toinen on asunut Suomessa puolestaan 13 kuukautta eikä hänellä ole Suomen kansalaisuutta. Tekstissä molemmat kuitenkin luokitellaan ulkomaalaislääkäreiksi (17), (18), (19).

Median äänet ovat merkittäviä etnisen identiteetin rakentajana, koska median välittämä tieto vaikuttaa vastaanottajan käsityksiin kohteena olevasta henkilöstä (Laihiala-Konkainen ym. 2002: 239). Toimittaja asettaa tekstissä väärän kansallisuuden lääkärielle, koska Suomen kansalainen ei voi olla ulkomaalainen, vaikka hänen sukujuurensa tulisivat mistä tahansa muualta.

17) – – Nämä ulkomaalaislääkärit hoitavat heikkisiä ja korhosia Kainuussa. (Yle 5).

18) Kävimme katsomassa, kuinka espanjalaisen ja pakistanilaisen lääkärin työt sujuvat – –. (Yle 5).

19) Kaikille ei ulkomaalainen lääkäri kelpaa. (Yle 5).

Prinssi on asunut Suomessa kuusi vuotta, mutta häntä toimittaja ei aseta varsinaisesti maahanmuuttajaksi, vaikka etninen tausta ilmaistaan selkeästi. Ensisijaisesti toimittaja luokittelee prinssin oululaiseksi (20), (21). Teksti arvottaa hänet *siniveriseksi prinssiksi*, eli hän ei ole mikä tahansa prinssi, vaan syntyperäinen. Toimittaja on tarttunut *prinssi*-nimitykseen, jonka välityksellä henkilö representoituu. Prinssin positio rakentuu yhteiskunnassa siis taustan, varakkuuden ja ahkeruuden ympärille. Prinssin ja toisen lääkärin tapauksessa toimittaja määrittää heidän kansalaisuutensa sen mukaan, minkä maalaisiksi hän haluaa heidät asettaa.

20) Hän on oululainen, [– –], palestiinalaislähtöinen prinssi. (Yle 1).

21) Palestiinassa syntynyt siniverinen prinssi on tehnyt lyhytelokuvan kotikaupungistaan. Hän haluaa filmiensä avulla nostaa Oulua maailman tietoisuuteen. (Yle 3).

Somarin (2012) mukaan mediassa uutisoidut maahanmuuttajien selviytymistarinat ovat saaneet 90-luvulta alkaen piirteitä, joita voi verrata suomalaisuuteen. Tällaisia ovat muun muassa koulutus- ja työhalukkuus. (Somari 2012: 94–95.) Tämän tutkimuksen osalta maahanmuuttajien toiminnassa on samoja piirteitä, kuten ahkeruus, jota pidetään suomalaisuuteen rinnastettavissa olevana hyveenä.

Prinssi representoituu toimittajan äänen kautta työtä pelkäämättömäksi maailmankansalaiseksi, jolla on liikesuhteita ympäri maailmaa ja yhteyksiä *Hollywood-tähtien* kanssa, joiden avulla hän voi nostaa myös kotikaupunkinsa mainetta (22). Prinssin yhteiskunnallinen positio kuvautuu siten, että hänen kotikaupunkinsa on toimittajan mukaan ollut elokuvan tuotantojärjestelyissä apulaisen asemassa, prinssi on sitä vastoin varsinaisena tekijänä. Prinssin positio representoituu tekstin otsikosta (23). Otsikko viittaa siihen, että prinssi olisi saattanut elää aiemmin luksuselämää lämpimässä maassa. Hänellä olisi toimittajan mukaan edelleen siihen mahdollisuus, mutta se ei ole enää tarpeen, vaan hän viihtyy kylmässä Suomessa tavallisen arkielämän parissa. Toimittaja siteeraa prinssiä, joka kertoo asian yksityiskohtaisemmin (24). Vaikka prinssi nauttii tuntemattomuudestaan, hän haluaisi tehdä kuitenkin

nimeä Suomessa, jotta häneen voitaisiin luottaa. Prinssin mukaan liiketoiminta Suomessa vaatii luottamusta, johon kova työnteko on eräs avain. Tässä tapauksessa voi vetää johtopäätöksen, ettei prinssi-arvonimi takaa vielä luottamusta. Toimittajan mukaan prinssi-aihe saa prinssin itsensä hieman hämmentymään, joten ehkä prinssi-nimitys tarkoittaakin jotain muuta, mihin suomalaisessa kulttuurissa on totuttu.

- 22) Prinssi [– –] korostaa, että menestys ei tule ilmaiseksi. –Sen eteen on tehtävä paljon töitä. Nukun neljä tuntia yössä, ja teen töitä tavallaan kahdessa vuorossa, aamusta lähtien täällä ja iltapäivästä puhelimen ja sähköpostin välityksellä Yhdysvaltoihin. (Yle 1).
- 23) Arabiprinssi vaihtoi palmut Oulun loskaan: ”En kaipaa luksuselämää.” (Yle 1).
- 24) Haluan elää normaalia elämää. En kaipaa luksuselämää, enkä ole sellaista elänyt. Suomessa ajan ihan tavallisilla autoilla, koska en halua tehdä itsestäni numeroa. Oulussa ajan Fiatilla, hän kuittaa. (Yle 1).

Kaksi uutistekstiä kertoo vauvanpelastajasta. Ensimmäinen teksti on julkaistu melko pian pelastustapahtuman jälkeen. Muihin tämän tutkimuksen teksteihin on yhtäläisyytenä se, että vauvanpelastajakin representoituu ahkeraksi, koska hän kertoo lähteneensä suoraan töihin meren rannasta, jossa pelasti vauvan. Tekstistä selviää toimittajan äänen kautta vauvanpelastajan etninen tausta, mikä kerrotaan tekstin alkupuolella. Toimittaja kertoo vauvanpelastajan seisovan *pizzeriassaan*. Hän on siis pizzerian omistaja, joka myös työskentelee siellä. Raken- tuu käsitys, että vauvanpelastaja ei ole suomalainen, koska hänet nimetään *bangladeshilaiseksi*. Todellinen kansalaisuus jää tekstin perusteella epäselväksi (25).

- 25) Sitten lähdin vaihtamaan vaatteet ja tulin töihin. (HS 1).

Horstin (2005) tutkimuksesta ilmenee, kuinka suomalaisia piirteitä korostetaan ulkomaalais- taustaisista henkilöistä kertovissa teksteissä. Muun muassa ahkeruus ja sopeutuvaisuus mielle- tään suomaisuuden hyveiksi, joiden avulla hyväksyntä yhteiskuntaan saattaa mahdollistua. (Horsti 2005: 246.) Yhtäläisyys on ilmeinen tämän tutkimuksen osalta Horstin tutkimustulok- siin, koska ahkeruus on keskiössä kaikissa teksteissä. Myös muita suomalaisuuden piirteitä kohdistetaan tarkoituksella maahanmuuttajamenestyjiin.

Toinen vauvanpelastajaa käsittelevä teksti kertoo vauvanpelastajan kuulumisista noin puoli vuotta pelastamistapahtuman jälkeen. Tekstin alaotsikko määrittää pelastajan yhteiskunnallisen statuksen: hän on *pizzerian pitäjä*, mikä oli määritelty aikaisemmassakin teks- tissä. Uutisteksti arvottaa pelastajan ahkeraksi sen mukaisesti. Hänellä on jo yhteiskunnallinen asema Suomessa, jonka lisäksi hän on nyt vauvanpelastaja. Kyseisessä tekstissä vauvanpelas- tajaa ei aseteta maahanmuuttajan positioon, vaikka nimen ja aiempien tekstien perusteella asia on ilmeinen. Hän asettuu vain *pizzerian pitäjäksi* ja *vauvanpelastajaksi*. Pelastajaa nimate-

tään myös hänen omalla nimellään, mikä kertoo toimittajan arvostuksesta. Vauvanpelastajan etnisen taustan kertomatta jättämisen syynä on ilmeisesti yhteiskuntaan hyväksytyksi tuleminen palkittuna hengenpelastajana. Palkinto ja pelastamisesta tullut julkisuus ovat nostaneet vauvanpelastajan yhteiskunnallista asemaa ja arvottaneet hänet uudestaan (26). Pelastajan äänen kautta selviää, että hän on elänyt aiemmin suhteellisen suljetussa ihmisryhmässä, mutta se on nyt laajentunut. Sen mukaan rakentuu käsitys toiseudesta, mikä on nyt vauvan pelastamisen kautta muuttunut (27). Vauvanpelastajan positio rakentui myös tekstissä esiintyneiden vieraiden äänien kautta, jotka on esitelty luvussa 4.1.

- 26) Elämänpiirini on laajentunut sen jälkeen, kun vauvan pelastamisesta tuli iso uutinen. Ennen oli vain minä ja tuttu ystäväpiiri. (HS 2).
 27) [– –] sankaritarinan saatua runsaasti julkisuutta ihan tuntemattomatkin ovat tulleet juttelemaan. (HS 2).

Lääkäreiden nimityksissä on tekstissä monta variaatiota. Heitä nimitetään muun muassa *ulkomaalaistaustaisiksi*, *espanjalaiseksi*, *ulkomaalaiseksi*, *valkotakkiseksi*, *ortopediksi* ja *mieheksi*. Maahanmuuttajalääkäreitä kutsutaan myös heidän omilla nimillään, mikä kuvaa toimittajan arvostusta. Toimittajan rakentaman syrjäseututeeman vuoksi (28) haastatellut lääkärit representoivat nöyriksi puurtajiksi (29), jopa sankareiksi, koska he ovat suostuneet muuttamaan seudulle, jossa on kylmää ja pimeää, toisin kuin heidän synnyinseuduillaan. Toimittaja rakentaa jälleen vastakkainasettelun, jonka kautta lääkärit representoivat. (30).

- 28) Nyt talvisena päivänä [– –] ottaa potilaita vastaan jo itsenäisesti. Se on pienelle terveyskeskukselle merkittävää, sillä lääkärien houkuttelevuus syrjäiseen 8000 asukkaaseen kuntaan ei ole itsestäänselvyys. (Yle 5).
 29) [– –] on positiivisen ja vaatimattoman olinen persoona. (Yle 5).
 30) Päivän pituus on Suomussalmella hädän tuskin neljä tuntia. [– –] kotikaupungissa auringosta saisi nauttia kaksinkertaisen ajan. (Yle 5).

Kahdessa uutistekstissä maahanmuuttajat toimivat kansojen välisinä viestinvälittäjinä, joiden tavoitteena on yhteiskunnallinen muutos rauhaan ja toveruuteen. Se on perusteltavissa tekstien ilmestymisajankohdan kontekstista. Ensimmäisessä tekstissä turvapaikanhakijan positio rakentuu rauhanvälittäjäksi. Kieli ei ole esteenä, koska turvapaikanhakija välittää rauhan sanomaa viulun välityksellä. Hän välittää sitä turvapaikanhakijoilta suomalaisille. Toimittaja on nostanut uutistekstin mediaan useasta syystä. Uutistyyppisesti on paljastettu yllätys, kun turvapaikanhakijoiden joukosta on löytynyt niin taitava viulisti, että hän on soittanut kotimaassaan sinfoniaorkesterissa. Toimittaja rakentaa käsityksen, jonka mukaan turvapaikanhakijan osoittautuminen viulistiksi sai aikaan konsertin (31), (32). Turvapaikanhakija representoituu tekstissä soittotaitonsa vuoksi samanarvoiseksi konsertin kotimaisten huippuartistien kanssa

(33). Sama median rakentama vastakkainasettelu toistuu tässä tekstissä, niin kuin useissa muissakin tutkimusteksteissä.

31) [– –] lähdettiin heti hakemaan vanhaa viulua, ja soitto jatkui sinä iltana myöhään. (Yle 4).

32) Siitä illasta sai alkunsa Silta Suomeen –konsertti – –. (Yle 4).

33) Kotimaisten tähtien kanssa samalle lavalle – –. (Yle 4).

Teksti kertoo konsertin harjoituksista. Toimittaja on varmasti valinnut tekstiin konsertin lauluista juuri kehtolaulun sen suomalaisuuden ja rauhallisen tunnelman vuoksi. Turvapaikanhakijan positio rakentuu tekstissä yhä vahvemaksi toimittajan äänen kautta, koska toimittaja kertoo kyseisen laulun päättyvän turvapaikanhakijan näppäilemiin säveliin. Näin ollen rauhanvälittäjä on sanonut viulullaan viimeisen sävelen, mikä voidaan tulkita viimeiseksi sanaksi. Tekstin julkaisuajankohta sijoittuu Pariisin iskujen kontekstiin (34). Niihin viitaten turvapaikanhakija representoituu myös yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi, koska hän toimii selittäjänä, minkä vuoksi turvapaikanhakijat ovat joutuneet jättämään kotimaansa (35).

34) Iskujen jälkeen he ovat saaneet pahantahtoisia katseita. (Yle 4).

35) Olen todella surullinen siitä, mitä Ranskassa tapahtui. Samaa tapahtuu Irakissa päivittäin. Siksi pakenimme sieltä ja jätimme kaiken. (Yle 4).

Toisessa tekstissä toimittaja rakentaa kuvan, jossa 13-vuotias pakolaispoika toimii myytinmurtajana pakolaisten kotoutumisasiassa. Toimittaja pyrkii vaikuttamaan pakolaispojan välityksellä lukijoiden käsityksiin pakolaisten kotoutumisesta ja kielen oppimisesta, koska toimittaja kertoo pakolaispojan oppineen sujuvan suomen kielen vuodessa. Se viestii pojan yritteliäisyydestä. Muodostuu käsitys, että tekstin tavoitteena on yhteiskunnallisen ajattelun muutos pakolaisten sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan.

Suomen kielen taito liittyy oleellisesti käsityksiin suomalaisesta identiteetistä.

Ilman kielitaidon hankkimista on vaikea tulla hyväksytyksi suomalaisuuteen. (Martin 2002: 47.) Pakolaispojan tapauksessa teksti rakentaa näkökantaa, että pakolaisista löytyy nopeita kielenoppijoita, joilla on hyvät mahdollisuudet päästä yhteiskuntakelpoisiksi.

4.3 Teksteissä rakentuneet diskurssit

Teksteistä rakentuu kolme keskeistä diskurssia, joiden kautta maahanmuuttajamenestyjät representoituvat. Diskurssien myötä rakentuvat myös maahanmuuttajamenestyjien positiot tarkemmin. Kyseiset diskurssit määritellään tässä tutkimuksessa *talousdiskurssiksi*, *ahkeruusdiskurssiksi* ja *pelastuskurssiksi*. Muutamissa teksteissä on rinnakkaisia diskursseja, jotka muo-

toutuvat teksteissä syy-seuraussuhteiden perusteella, kuten talous- ja ahkeruusdiskurssi. Seuraavaksi avataan näkökantoja, miten kyseiset diskurssit todentuvat yhteiskunnassa tekstin välityksellä.

Taloudiskurssi esiintyy kahdeksasta tekstistä viidessä. Parhaiten se tulee esiin kasvihuonetyöntekijöistä kertovassa tekstissä. Teksti on kirjoitettu talousnäkökulmasta, koska se käsittelee vain työtä ja taloutta. Maahanmuuttajat ovat tekstissä toisia, vaikka he representoivat kunnan talouden pelastajiksi. Tekstin sävy on toiseudesta huolimatta positiivinen. Toimittaja on valinnut haastateltavikseen aiheesta vain kaupunginjohtajan ja yrittäjän. Taloudiskurssi rakentuu muun muassa vertailun kautta (36). Kaupunginjohtaja iloitsee hyvästä taloudellisesta tilanteesta, kiittelee maahanmuuttajia ja kaavailee työpaikkoja uusille maahanmuuttajille. Kasvihuonetyöntekijät ovat rakentaneet toiminnallaan yhteiskunnan talouskehitystä (37), (38).

- 36) – – kaupunginjohtaja on tyytyväinen mies. Monien kaupunginjohtajien pohtiessa kunnallisveron korotusta ja ankaria säästöjä pystyi [– –] kokoamaan budjetin raamit. (Yle 2).
 37) Kun seudun kasvihuoneyrittäjät ovat tarvinneet lisää työvoimaa, he ovat hankkineet sitä aiemmin tulneiden maahanmuuttajien avulla. (Yle 2).
 38) Kaupunginjohtaja [– –] sanoo, että työn perässä muuttajat ovat tyypillisesti nuoria perheitä, joiden maksamat verot vahvistavat olennaisesti kunnan taloutta. Muuttajilla on ollut myös toinen kunnan elinvoimaisuutta tukeva vaikutus, sillä talokauppa seudun kylissä on vilkastunut. (Yle 2).

Prinssistä kertovissa teksteissä taloudiskurssi on myös ilmeinen. Sen merkitys rakentuu varakkuudesta, jonka kautta liiketoiminta mahdollistuu. Liiketoimilla on aina yhteiskunnallinen vaikuttavuus (39), (40). Toimittaja nostaa varallisuuden symboliksi prinssin erikoisvalmistetun Mercedes Benzin, joka on tuotu Suomeen elokuvan tekoa varten (41).

- 39) Uudella elokuvalla [– –] tavoittelee maailmanlaajuista yleisöä. (Yle 3).
 40) Kun hän kertoo rahakkaista tuotannoistaan, joissa vilisee kalliita autoja ja julkkiksia, – –. (Yle 1).
 41) Näitä täysin kustomoituja menopelejä on [– –] mukaan maailmassa vain kolme, yksi niistä Tom Cruisella. (Yle 1).

Taloudiskurssi rakentuu myös viulistista kertovassa tekstissä, koska se välittää tietoa tulevas-ta konsertista, jonka tuotto käytetään turvapaikanhakijoiden hyväksi. Tekstin eräs tavoite on saada konserttiin mahdollisimman paljon kuulijoita, jotta pääsylipuista saataisiin hyvä tuotto. Taloudiskurssi käy epäsuorasti ilmi myös lääkäreistä kertovasta tekstistä, koska se kertoo työstä.

Ahkeruusdiskurssi on rakentunut teksteissä median luoman kuvan kautta. Se on merkittävä kaikissa teksteissä. Diskurssien yhteenkietoutuneisuus suhteessa henkilön positiioon rakentaa ahkeruusdiskurssit. Ahkeruusdiskurssi rakentuu prinssistä kertovassa tekstissä

talousdiskurssin vaikutuksesta (42). Lääkäreiden tapauksessa ahkeruusdiskurssi rakentuu tekstissä ammattitaidon ja nopean kielenoppimisen myötä (43), (44). Ahkeruusdiskurssi rakentuu kasvihuonetyöntekijöiden osalta yritteliäisyyden representaatiosta, vaikka toiseus on tekstissä ilmeistä (45). Yritteliäisyys kohdistuu heidän yksityiselämäänsä, mutta myös yhteiskuntaan.

- 42) Nyt [– –] on aloittelemassa uudessa kotikaupungissaan elokuvan tekoa kuuluisien Hollywood-tähtien kanssa. (Yle 1).
 43) Kaukaa tulevat ammattilaiset ovat merkittävä lisä lääkärikuntaan. (Yle 5).
 44) Hän ei tee ällistyttävän nopeasti omaksutusta kielitaidostaan numeroa. (Yle 5).
 45) Erityisesti bosnialaiset ja vietnamilaiset ostavat ja kunnostavat niitä, ja rakentavat myös uusia taloja, hän kuvaa ilmiötä. (Yle 2).

Vauvanpelastajan ahkeruus on rakentunut mediassa. Ahkeruusdiskurssi rakentuu hänen työstään ja hänen tekemästään pelastusoperaatiosta, mikä on asettanut pelastajan tiettyyn positioon. Se on johtanut julkisuuteen, jonka vuoksi pelastaja representoituu ahkeraksi menestyjäksi (46). Viulunsoittajasta ja pakolaispojasta kertovissa teksteissä ahkeruusdiskurssi rakentuu taitavuuden ja sinnikkyuden näkökulmasta (47).

- 46) Uutinen pikkulapsen hengen pelastaneesta miehestä levisi, ja [– –] kasvat päättyivät monien lehtien – myös HS:n sivuille. (HS 2).
 47) 13-vuotias syyrialaispakolainen oppi suomen kielen vuodessa. (Yle 6).

Toimittaja on käyttänyt pakolaispojasta kertovan tekstin otsikossa retorisenä keinona liioittelua, koska edellä tutkitun perusteella kyseinen poika ei ollut oppinut vielä suomen kieltä kokonaan. Otsikko on ilmauksena affektiivinen, joten sillä on tavoitteena lukijoihin vaikuttaminen. Toimittaja korostaa tekstillään kielitaidon merkitystä pakolaisten kotoutumisessa. Opettaja on nostettu auktoriteettina tekstiin, hän ikään kuin korostaa olemassa olollaan ja äänensä kautta pojan kielitaitoa ja lahjakkuutta. Tutkittaessa tekstiä syvemmin, opettajan merkitys on kuitenkin moni-ilmeisempi. Opettajan ilmaisu on yleismaailmallisia eivätkä kohdistu varsinaisesti pojan kielitaitoon.

Pelastusdiskurssi rakentuu kuudessa tekstissä, joista kaksi kertoo samasta henkilöstä. Kasvihuonetyöntekijät osoittautuvat talouden pelastajiksi, joten tekstissä punoutuu kaksi diskurssia yhteen (48). Vauvanpelastaja representoituu puolestaan konkreettiseksi pelastajaksi, jolloin pelastusdiskurssi rakentuu subjektiposition kautta. (49), (50). Lääkärit toimivat lääkärivajeen pelastajina (51), täten pelastusdiskurssi rakentuu subjektiposition kautta ja kietoutuu yhteen talousdiskurssin kanssa. Viulistista ja pakolaispojasta kertovissa teksteissä pelastusdiskurssi rakentuu eri tavoin kuin edellisissä, koska kyseiset henkilöt omaavat pakolais-

statuksen ja ovat näin ollen pelastettuja. Vaikka pelastusdiskurssi rakentuu heistä eri tavoin, he eivät ole tavanomaisen pelastetun positiossa, vaan median rakentaman kuvan kautta he ovat tasaveroisia ja jopa lahjakkaampia kuin muut tutkimustekstien henkilöt.

48) Maahanmuuttajat asialla Närpiössä: pelastivat kunnan talouden ja kyläkoulut. (Yle 2).

49) – onnistui pelastamaan merestä vauvan, joka putosi veteen vaunujensa mukana –. (HS 1).

50) ”En ehtinyt ajatella hetkeäkään, vaan hyppäsin saman tien perään”. (HS 1).

51) Suomessa julkista terveydenhuoltoa vaivaa vuosittain satojen lääkäreiden vaje ja nimenomaan Kainuussa tilanne on ajoittain äitynyt tukalaksi. (Yle 5).

Yhteenvedon voidaan todeta, että maahanmuuttajamenestyjien positiot todellistuvat diskurssien rakentumisen myötä. Positiot rakentuvat diskursseissa, joissa niiden rakentumiseen on useita vaikuttajia. Jokaisessa kontekstissa, jossa diskurssi rakentuu, on sosiaalisuus läsnä, ja myös ideologiat kuvastuvat. Yhteiskunta ja kulttuurilliset normit vaikuttavat siis diskursseihin ja diskurssit vaikuttavat puolestaan niihin. Tämän tutkimuksen tapauksessa journalististen keinojen avulla on vaikutettu lukijaan, mutta on huomionarvoista, että journalististen keinojen taustalla on yhteiskunnallisia ja kulttuurillisia arvoja. Ne määrittävät kielenkäytön kontekstissaan.

5 PÄÄTÄNTÖ

Maahanmuuttajamenestyjistä kertovista teksteistä muodostui tutkimuksen perusteella myönteinen sävy. Positiivisuus syntyi maahanmuuttajamenestyjien äänen kuuluvuuden perusteella, mutta myös sen vuoksi, että heitä nimitettiin heidän omilla nimillään. Asia tosin kumoutui osittain toimittajan käyttämien toiseuttavien nimitysten myötä. Tekstien kielenkäyttö oli neutraalia, vaikka sosiaalinen vaikuttavuus näyttäytyi diskursseissa selkeästi. Se ilmeni toimittajan käyttämästä vallasta ja yhteiskunnallisesta ideologiasta, jonka mukaan maahanmuuttajamenestyjät kategorisoitiin suomalaispiirteiden mukaisesti ahkeriksi, mutta samalla korostettiin heidän ulkomaalaisuuttaan esimerkiksi mainitsemalla heidän syntyperänsä.

Maahanmuuttajamenestyjien ääni kuului teksteissä lähes poikkeuksetta vain toissijaisesti. Ainoastaan vauvanpelastajan ääni kuului tekstissä ensisijaisena. Muita ääniä teksteissä olivat toimittajan ääni ja asiayhteyksiin haastateltujen viranomaisten äänet. Talous- ja ahkeruusdiskurssit nousivat teksteissä pelastusdiskurssia hallitsevimiksi, joten maahanmuuttajamenestyjistä kirjoitetut tekstit liittyivät jollakin tasolla talouteen ja ahkeruuteen. Maahanmuuttajamenestyjät representoituivat enimmäkseen työnsä välityksellä ja heidän positionsa rakentuivat pääasiassa talous- ja ahkeruusdiskursseissa.

Tekstien julkaisuajankohdan yhteiskunnallisen kontekstin perusteella nousee käsitys, että joidenkin tekstien tavoitteena oli ihmisten välisen ymmärryksen lisääminen siten, että maahanmuuttajamenestyjä toimi välittäjänä. Maahanmuuttajamenestyjät asetettiin varsinaisesti toiseuden positioon kahden tutkimustekstin perusteella: maahanmuuttajamenestyjän ääni ei päässyt kuuluviin ja maahanmuuttajamenestyjä nimettiin ulkomaalaiseksi, vaikka hänellä on Suomen kansalaisuus. Toiseus ilmeni peitetympin lähes kaikissa teksteissä esimerkiksi nimityksinä, mutta myös vastakkainasetteluna kantasuomalaisiin. Tarkastelluissa teksteissä rakentuu representaatio ahkeruudesta ja sopeutumishalusta suomalaiseen yhteiskuntaan. Ne ilmenevät korostetusti kaikissa tutkimusteksteissä viestittäen ikään kuin hyväksytyksi tulemisen vaateita.

Diskursseja käytettiin mediakontekstissa yhteiskunnallisten arvojen mukaisesti, joten yhteiskunta vaikutti diskursseihin. Maahanmuuttajamenestyjät pääsivät ääneen toimittajan ehdoilla, ja representaatio rakentui myös yhteiskunnallisen ideologian näkökulmasta. Maahanmuuttajan, on hän mistä maahanmuuttajaryhmästä tahansa, on aineiston perusteella lähes mahdotonta päästä maahanmuuttajan positiosta eroon. Edellisten asioiden myötä tämän tutkimuksen tuloksilla on selkeä yhteys aikaisempiin tutkimuksiin, vaikka tutkimusteksteissä ei ilmennyt selkeitä negatiivisia ilmauksia maahanmuuttajamenestyjiä kohtaan.

LÄHTEET

Fairclough, Norman 2002: *Miten media puhuu*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.

Heikkinen, Vesa, Lauerma, Petri & Tiililä, Ulla 2012: Intertekstuaalisuus. – Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s.100–111. Helsinki: Gaudeamus.

Horsti, Karina 2005: *Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. – <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67525/951-44-6423-0.pdf?sequence=1> 5.1.2016.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

Kantola, Anu, Moring, Inka & Väliverronen, Esa (toim.), 1998. *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Helsinki. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Koivuranta, Sanna 2013: ”Sinnikkäät leirytyjät”. *Ulkomaalaisromanien representointi Helsingin Sanomien uutisissa*. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42581/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201312032720.pdf?sequence=1> 10.12.2015.

Laihiala-Kankainen, Sirkka 2002: Kohti moniäänistä mediaa. – Laihiala-Kankainen, Sirkka, Pietikäinen, Sari & Dufva, Hannele (toim.), *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti* s. 239–240. Jyväskylä. Jyväskylän yliopiston soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Martin, Maisa 2002: Suomen kielen oppijasta sen käyttäjäksi. – Laihiala-Kankainen, Sirkka, Pietikäinen, Sari & Dufva, Hannele (toim.), *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti* s. 39–53. Jyväskylä. Jyväskylän yliopiston soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Nurmi, Timo 2004: *Gummeruksen suuri suomen kielen sanakirja*. 3. painos. Jyväskylä. Gummerus.

Pietikäinen, Sari 2000: Kriittinen diskurssitutkimus. – Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö*. 2. painos s. 191–217. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

– <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/tutkimus/julkaisut/pdf-julkaisut/kielidiskurssijayhteiso/view> 21.1.2016

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

Pynnönen, Anu 2013: *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Working paper. Jyväskylä. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. – <https://www.jyu.fi/jsbe/tutkimus/julkaisut/workingpaper/wp379> 19.12.2015

Shore, Susanna 2012: Kieli, kielenkäyttö ja kielenkäytön lajit systeemis-funktionaalisessa teoriassa. – Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 131–157. Helsinki. Gaudeamus.

- - - - 2012: Systeemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimisessa. – Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 158–185. Helsinki. Gaudeamus.

Somari, Marjo 2012: *Somalien representointi Helsingin Sanomien uutisoinnissa – 1990-luvun somalishokista 2010-luvun integraatioon?* Helsingin yliopiston valtiotieteen tiedekunta. –

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34116/Gradu%20final%20tulostukseen.pdf?sequence=2>

16.12.2015

Vainikkala, Erkki 2012: Kulttuurintutkimus. – Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 564–580. Helsinki. Gaudeamus.

Verkkolähteet

Yle: – <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/01/05/mita-julkinen-palvelu-tarhoittaa> 21.2.2016

Helsingin Sanomat: – <http://www.hs.fi/kotimaa/a1448166461456> 21.2.2016

Sanoma Oyj: – <https://www.sanoma.com/fi/media/finland/liiketoiminta.5.1.2016>

Tilastokeskus: Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu] – http://www.stat.fi/til/muutl/2006/muutl_2006_2007-04-20_kuv_001.html 20.2.2016

Aineistolähteet

Yle 1) Yle, Kotimaa 29.11.2015. Arabiprinssi vaihtoi palmut Oulun loskaan: ”En kaipaa luksuselämää”. –

http://yle.fi/uutiset/arabiprinssi_vaihtoi_palmut_oulun_loskaan_en_kaipaa_luksuselamaa/8464138

11.12.2015

Yle 2) Yle, A-studio. 2.9.2015. Maahanmuuttajat asialla Närpiössä: pelastivat kunnan talouden ja kyläkoulut. –

http://yle.fi/uutiset/maahanmuuttajat_asialla_narpiossa_pelastivat_kunnan_talouden_ja_kylakoulut/8275212

1.12.2015

Yle 3) Yle, Viihde 24.4.2015. Oululainen arabiprinssi valloittaa Hollywoodia: ”Haluan tehdä Oulua tutuksi maailmalla”. –

http://yle.fi/uutiset/oululainen_arabiprinssi_valloittaa_hollywoodia_haluan_tehda_oulua_tutuksi_maailmalla/7951605 29.12.2015

Yle 4) Yle, Kulttuuri 18.11.2015. Turvapaikanhakija osoittautui konserttiviulistiksi – kotimaisten tähtien kanssa samalle lavalle Kangasalla. –

http://yle.fi/uutiset/turvapaikanhakija_osoittautui_konserttiviulistiksi_kotimaisten_tahlien_kanssa_samalle_lavalle_kangasalla/8462980 8.1.2016

Yle 5) Yle, Kotimaa 13.12.2015. ”Ymmarratko kaikki?” Nämä ulkomaalaislääkärit hoitavat heikkisiä ja korhosia Kainuussa. –

http://yle.fi/uutiset/ymmarratko_kaikki_nama_ulkomaalaislaakarit_hoitavat_heikkisia_ja_korhosia_kainuussa/8504573 27.12.2015

Yle 6) Yle, Turvapaikanhakijat 20.11.2015. 13-vuotias syyrialaispakolainen oppi suomen kielen vuodessa. –

http://yle.fi/uutiset/13-vuotias_syyrialaispakolainen_oppi_suomen_kielen_vuodessa/8468406 30.11.2015

HS 1) Helsingin Sanomat, Kaupunki 22.5.2015. Vauvanpelastaja kertoo vihdoinkin, mitä Kaivopuistossa todella tapahtui tiistaina. –

<http://www.hs.fi/kaupunki/a1432186455409> 10.1.2016

HS 2) Helsingin Sanomat, Kaupunki 27.12.2015. ”Vauvan pelastamisen jälkeen elämänpiirini on laajentunut”.